

Sámi báikenamat 1700-logu eanamihtideamis – árbevieruid ja riekteipmárdusa dutkanfáddán

KAISA RAUTIO HELANDER

1. Báikenamat sámi historjjá gáldun

Mánjga oktavuodas lea deattuhuvvon, ahte báikenamat sáhttet adnojuvvot guovddáš gáldun omd. sámi historjjá ja rivttiid čielggadeamis (omd. Jernsletten, N. 1998: 36–38). Dattetge eai leat nu olu dutkamušat, main sámi báikenamat livčče systemáhtalaččat adnojuvvon ávkin dákkár dutkanfáddán. Norgga bealde lea dákkár dutkanperspektiivvas sámi namaid guorahallan Knut Bergsland, gii lea mánjga artihkkalis suokkardan erenoamážit lullisámi báikenamaid ássanhistorjjálaš dokumentašuvdnan. Dát dutkanbohtosat leat leamaš maid ávkin lullisámiid vuoigatvuodaid čielggadanbargguide. (Gč. Bergsland nammabibliografija, Magga 1994: 11.)

Davvisámi guovllus lea Steinar Pedersen (2001: 398–409) guorahallan vuoigatvuodadutkamušastis Deanodaga báikenamaid kultuvrralaš perspektiivvas, mo sámi namaid mearusoasit speadjalastet ee. dološ oskku, ealáhusaid, lokalitehtaid anu ja oamastangaskavuodaid. Pedersen čájeha, mo sámi báikenamat leat dehálaš gáldun dokumentereme Deanodaga árbevirolaš eallinvugiid ja resursaanu.

Ođđa dutkanperspektiivvaid sámi báikenamaid dutkamii leat buktán Ánte Aikio (2004) davvisámi guovllu substráhttadutkamušat. Dát dutkamušat čájehit, man boarrásat mánjga sámi báikenama leat aiddo fal danin, go dat leat substráhtat dahje boares loatnanamat man nu jávkan kontáktagielas eaige dálá ránnagielain. Dákkár namat leat dábálaččat stuorát lokalitehtaid namat ja leat dávjjimusat ovttaoasat báikenamat nugo omd. *Leavdnja*, *Njidgu*, *Nuhpi* ja *Váhčir*.

Dát nammafágalaš substráhttadutkamušat leat buktán ođđa, árvvolaš dutkanbohtosiid Davvi-Norgga nammagearddi ođđasit dulkomii, man dán rádjai lea sakka báidnán ovttaskas dárogiel báikenamaid etymologiseren válddekeahhtá

vuhtii lokalitehtaid buohtalas sámi namaid. Dárogieala báikenammadutkama fágaparadigma lea našuvdnahuksenáiggi rájes, gitta 1800-logu gaskkamuttu rájes, leamaš hui čavga čatnagasas dáčča ássanhistorjjá čállimii, mas juobe ovttaskas báikenamaid etymologijjat leat adnojuvvon didolaččat duodaštussan dáčča fásta ássamis. 1800-logu loahpas, erenoamážit Oluf Rygh rájes, lea historjádutkan ja dárogieala báikenammadutkan gullan hui čavga oktii. Sandnes (2000: 109) govve dán fágaoktavuođa symbiohtalaš dillin, man vearrámus váilivuohta lea leamaš, ahte dain fágain eai leat leamaš iehčanas fágalaš metodat, muhto baicce metodat, mat leat dorjon guđet guoimmiset dainna lágiin, ahte čilgehusat leat mannan gierdun. Geavadis dat lea mearkkašan dan, ahte dárogieala etymologalaš gielladutkamiin leat čilgen historjjá ja fastten historjádutkan lea dorjon dárogieala báikenamaid etymologijjaid. Etymologalaš nammadutkamat leat čadnojuvvon maiddái ássanhistorjjálaš čilgehusaide, mat leat omd. sámi guovllus adnojuvvon dulkot dáčča álbmoga ássanhistorjjá válddekeahhtá vuhtii sámiid ássanhistorjjá, mii ii oba heivenge dán nammafága- ja historjáparadigmai.

Dán dárogieala nammafágalaš čilgenmállii lea maiddái leamaš mihtilmas, ahte nammaosiid loatnasániid etymologiseren ii leat sirrejuvvon namaid lonenproseassas. Dát lea mielddisbuktán maiddái dan boasttodulkokjumi, ahte sámi báikenamat, main sáhtá leat omd. mearusoasis skandinávalaš gielas lonejuvvon nomen, leat dán dulkonmálle mielde dulkokjuvvon dárogielas lonejuvvon namman.

Dan dihte Aikio substráhtadutkamušat buktet odđa perspektiivvaid erenoamážit Norgga beale davvisámi guovllu báikenamaid dutkamii, mas báikenamaid etymologiserema vuodđun leat doallelaš fágalaš ákkat. Dát dutkanbohtosat nannejit maid sakka sámi ássanhistorjjá kontinuehta.

2. Báikenamaid anu dutkan árbevirolaš riekteipmárdusa perspektiivvas

Dán artihkkala ulbmilin lea suokkardit sámi báikenamaid báikkálaš resursajuogu oainnus inge guorahala namaid dás giellahistorjjálaš perspektiivvas. Gidden fuomášumi dasa, mainna lágiin historjjálaš gálduin dokumenterejuvvon sámi báikenamat speadjalastet sámiid luonddugeavaheami ja ealáhusmálliid ja mo báikenamat leat adnojuvvon resursajuogu oktavuodas. Viidáseappot dákkár dieđut laktásit oktii riekteoainnuiguin, ja danin lea

áigumuššan geahččalit gávdat vugiid, mo historjjálaš dokumeanttaid sámi báikenamaid sáhtá atnit ávkin sámiid riekteoainnuid verifiseremis.

Anán dás tearpma *árbevierru* vástidit dárogiela *sedvane*-terbmii ja tearpmaid *riekteipmárdus* ja *riekteoaidnu* seamma mearkkašumis go dárogiela *rettsoppfatning*. Erenoamážit dat dárogiel tearpmat adnojuvvojit dál olu sámi vuoigatvuodaid dutkamis. Kirsti Strøm Bull (2001: 88) lea meroštallan tearpmaid *sedvane* ja *rettsoppfatning* čuovvovaš vuogi mielde:

Sedvaner er en betegnelse på hva man pleier å gjøre, en fast praksis eller tradisjonell handlemåte. Det er intet klart skille mellom sedvaner og rettsoppfatninger. Rettsoppfatning i den vide forstand [som er nevnt ovenfor], vil også omfatte sedvaner. - - - Sedvaner kan referere seg til bruk av areal eller naturressurser, for eksempel beite, jakt og fiske.

Árbevieruid ja riekteipmárdusa gaskkas ii leat Bull mielde čielga rádjji. Riekteoaidnu viiddis mearkkašumis sisttisoallá maid árbevieruid. Árbevierut sáhttet čujuhit guovlluid atnui dahje luondduressurssaide nugo omd. guohtuneatnamiidda, bivdui ja guolásteapmái.

Sámiid riekteoainnut leat oassi olbmuid kultuvrralaš duogázis ja jurddašannuogis, ja dat leat mielde olbmuid beaivválaš doaimmain iešgudegelágan dilálašvuodain. Riekteoainnut ja norpmat leat árbejuvvon ovddit buolvvain. Árgabeaivvi doaimmaid ja sosiála relašuvnnaid bokte riekteoainnut ain doalahuvvojit. (Helander, E. 2001: 488.)

Korpijaakko-Labba (2004: 45) lea fuomášuhtán iežas vuoigatvuodadutkamušaid arkiivamateriálaid guorahallamiid vuodul, ahte seamma arkiivvain, main leat majoritehtaálbmogiid arkiivadieđut, leat maddái dieđut sámiid birra, muhto dáid dieđuid ferte oheat ja seamma gálduid sáhtá maddái lohkat máŋgga láhkai. Dákkár dutkanmateriálii eai leat dutkit dušše gidden fuomášumi ovdal. Aiddo fal arkiivamateriálaid guorahallan lea veahkehan gávdat odđa dutkančuolmmaid sámi vuoigatvuodahistorjjá dutkamii.

Sáhka lea namalassii das, makkár perspektiivvas arkiivamateriála dutkojuvvo ja mainna lágiin lea vejolaš gávdat odđa dutkangažaldagaid gáldomateriála vuodul. Dán artihkkalis gidden fuomášumi historjjálaš dokumeanttaide, mat leat čállojuvvon eanaoamastandoaimmaid dahje eanamihtidan- ja -juoh-

kindoaimmaid oktavuodas Finnmárkkus. Vuolggasadjin lea vuosttaš eana-mihtidangirji, mii ráhkaduvvui Finnmárkkus jagi 1776 rájes eanamihtide-miid boadusin. Guorahalan maiddái sullii čuođi jagi maŋŋá ráhkaduvvon matrihkkala dahje eanagirji. Dákkár dokumeanttaid primára ulbmilin ii leat leamaš dokumenteret báikenamaid gielalaš materiálan, muhto namat leat adnojuvvon ássanbáikkiid ja mihtiduvvon eatnamiid identifiseremii ja lokaliseremii ja eanaopmodagaid registreremii. Lean didolaččat välljen guorahallat dákkár gálduid, main leat sámi báikenamat dokumenterejuvvon, go dákkár dokumenterenvuohki ii leat leamaš systemáhtalaš iige buot gál-duin leat vejolaš gávdnat sámi báikenamaid. Dán artiikkalis guorahalan nammamateriála dan oainnus, makkár dieđuid sámi báikenamat sáhttet gask-kustit árbevieruid birra.

3. Finnmárkku vuosttaš eanamihtidangirji 1776–1845

Finnmárkku fylkkas lea priváhtta eanaoamasteapmi bohtán fápmui maŋŋá go eará guovlluin Norggas, jagis 1775. Dalle bođii fápmui vuosttaš eana-oamasteapmái guoskevaš mearrádus *Kgl. Resolution af 27. Maj 1775 ang. Jorddelingen i Finmarken samt Bopladsers Udvisning og Skyldlægning sammensteds*. (Gč. dárkileappot Tønnesen 1979 (1972): 133–151.) Dán resolušuvnna vuodul eai vuovdán eatnamiid, muhto baicce registrerejedje ja mihtidišgohte olbmuid ássanbáikkiid ja sin beaivválaš birgejupmái dárbbáš-laš eanabihtáid. Dan rájes bidje maiddái johtui eanamihtidanbargguid ja eanamihtideaddji doibmii gulai čilget juohke ássanbáikki sajádaga ja sturrodaga. (Extract 1775.)

Finnmárkku vuosttaš eanamihtidangirji¹ lea čállojuvvon erenoamážit Oarje-Finnmárkku riddoguovlluin. Sis-Finnmárkuhan lei easkka jagis 1751 bohtán Dánmárku-Norgga stivrejupmái ja Máttá-Várjjat ii dalle vel oba gullange dan riikka jurisdikšuvdnii. Dát eanamihtidangirji gohčoduvvo namahusain *Landmaalerprotokol 1776–1845*. Dán artiikkalis oanidan dán gáldu nama oanádusain *LMP* dahje gohčodan dan *eanamihtidangirjin*.

¹ Mu boarráseamos bárdni Lásse Juhán ja Todal Jovvna Ingemund leaba čállán dán eana-mihtidangirji Álateaju suohkana oasis báikenamaid dihtorii gidđageasi 2002 iežaska nuoraidskuvlla 9. luohká bargohárjehallamis. Giittán bártneid dán digitaliserenveahki ovddas.

Kárta 1a: Dutkanguovlu Oarje-Finnmárkkus. Artihkkalis gieđahallojuvvon guovlu lea merkejuvvon unna njealjehasaža sisa, ja dát guovlu lea 1 b -kárttas stuorit hámis. Sámi namaid buohtalas dárogiela namat leat: *Sievju* (Seiland), *Sállan* (*Sørøya*) ja *Fálá* (*Kvaløya*).

Kárta 1b: Dutkanguovlu Várggonuori birrasis. Báikenamat leat dás normerejuvvon mearrasámi suopmana mielde. Sámi báikenamaid buohtalas dárogiela namat leat: *Stierdná* (*Stjernøya*), *Sievju* (Seiland), *Álateaivuonna* (*Altafjorden*), *Várggonuori* (*Vargsundet*), *Liidnavuonna* (*Lille Lerretsfjord*), *Stuora Liidnavuonna* (*Store Lerretsfjord*), *Gámavuonna* (*Komagfjorden*), *Várggonuori* (*Vargsund*) mii lea dás ássanbáikki namman, *Fielvuonna* (*Korsfjorden*) ja *Skirvi* (*Skillefjorden*).

Suokkardan dás duohko Álateaivuona nuorttabeale oalgevuonaid ja Sievju nuorttabeale gátti, erenoamážit Gearvuona, dieđuid (gč. kártaid). Nuppe láhkai sáhtášii meroštallat dutkanguovlun Várggonuori birra, daningo Várggonuori ii leat leamaš earuheaddjin muhto olbmot leat baicce johtalan nuori rastá, nu ahte omd. sin lájut leat leamaš sihke nuorttabeale vuonain nannáma bealde ja maiddá sullos, namalassii Sievjus ja doppe erenoamážit Gearvuonas, sihke vuotnagáttiin ja johkalegiin. Lean válljen dán guovllu nammamateriála dán artihkkalii jura danin, go dáid guovlluid ássanbáikkid ja lájut leat hui systemáhtalaččat dokumenterejuvvon sámegiel namaiguin. Dán eanagirjjis leat Henriksena (2004: 161) dieđuid mielde sullii 400 sámi báikenama jura dan guovllus, ja danin dát guovlu heive bures sámi báikenamaid guorahallamii². Eanamihtidangirjái sámegillii dokumenterejuvvon báikenamat dávistit dalá njálmmálaš árbevieru báikenammaanu ja oalle bures maiddá sámi namaid suopmanlaš vuodu, vaikko vel gáldu leage minddar čállojuvvon dan áiggi virggálaš gillii, namalassii dánskagillii (gč. maiddá Helander, K. R. 2004: 137–138 ja Henriksen 2004: 162). Dán artihkkalis lean normeren sámi báikenamaid mearrasámi suopmana mielde.

Várggonuori guovllus gevve eanamihtideamit jagiid 1781–1783. Eanamihtidangirjái leat ássanbáikkid nummárastojuvvon suohkaniid mielde, nu ahte go dán čállošis čujuhan ássanbáikkiid nummáriidda, dat leat dalle Álateaju suohkana (LMP: *Altens Sogn*) ássanbáikkiid nummárat.

3.1. Siidasajiid ja lájuid registreren Várggonuori guovllus 1781–1783

Eanajuohkinresolušuvnna vuosttaš paragrafas lei meroštallojuvvon, ahte juohke fásta ássanbáikái galggai mihtiduvvot eana nu olu go okta bearaš dárbbášii iežas birgejupmái. Jus ássanbáiki lei juo anus, de dat rávvejuvvui mihtiduvvot nugo dat juo adnojuvvui.

Til enhver fast Boplads anvises saa megen Grund, som udfordres for en Familie, omtrent til fire Kvæg-Høveders, eller for hvert Høved otte Faars,

² Giittán Marit Breie Henriksena, go lean ožžon sus kopia Gearvuona eanajuohkinkárta, mii lea ráhkaduvvon goas nu 1800-logus. Dát kárta lea veahkehan ipmirdit, mo bearrašiid lájut leat leamaš Gearvuonas Sievjus. Giittán maiddá su miellagiddevaš ságastallamiin Várggonuori guovllu eanageavaheami birra.

Græsning og Vinter-Foder, dog at derved iagttages: a) hvor En eller Anden han i Brug visse allerede opryddede Pladser, samme Pladser ham da, saavidt muligt er, tildeles. (Tønnesen 1979 (1972): 136 mielde.)

Ámtamánni ráhkadan lassečilgehusas (Extract 1775), mii lea beaiváduvvon geassemánu 3. beaivve 1775, lea dát seamma rávvvehus geardduhuvvon.

Dán artihkkalis anán tearpmaid *siidasadji* ja *ássanbáiki* go guorahalan daid báikenamaid, mat Finnmarkku boarráseamos eanamihtidangirjjiis čujuhit daidda báikkiide, mat mihtidettiin leat meroštallojuvvon orrunbáikin. Eanamihtidangirjjiis dát leat gohčoduvvon dánsskagillii tearpmain *boepladsen*. Geavadis dát ássanbáikkít ledje duon áigge goahtesajit. Dán eanamihtidangirjji dieđuide lea mihtilmas, ahte sámiide lea merkejuvvon dušše fal okta goahtesadji ássanbáikin. Dán gáldus eai leat systemáhtalaš dieđut dan hárrái, ledjeho doppeguovllu sámiin omd. sierra geasse- ja dálvesajit. Rievtti mieldehan eanagirji dokumenterii geassealáhusa, go eanamihtidangirjái čohkkejuvvojedje dieđut aiddo fal ládjoeatnamiid birra.

Bearrašii gullelaš gittiid ja meahccelájuid gohčodan oktasaš namahusain *ládjun*. Eanamihtidangirjjiis dát leat merkejuvvon dánsskagillii *slaat*-namahusain. Dán seamma eanamihtidangirjjiis leat muhtin lájuid namat omd. *Boris Sides Saje* ja *Boris Sides Setkje* 'Boares siidasajji', mat čujuhit jura dasa, ahte *siidasadji* lea duon áigge adnojuvvon čujuhit váldogoahtesadji³ ja dan birrasa gittiide iige olles eanaopmodahkii, masa gulle buot sierra lájutnai (omd. LMP nr. 192 ja nr. 168). Dákkár lájuid namat go *Boares siidasajji* čájehit maiddá, ahte olbmot sáhtte hilgut goahtesajiid váldoássanbáikin ja sirdit eará sadjái orrut. Dat lei dábálaš goit dalle, jus goahtesaji birrasis nogai boaldámuš. Boares siidasajji birrasa giettít sáhtte aŋkke ain láddjejuvvot nugo dákkár lájuid namatnai čájehit.

Dán gáldus leat dárkilit logahallojuvvon bearrašiid meahccelájut, muhto das eai leat makkárga dieđut omd. ládjogođiid birra, vaikko eanamihtidangirjji dieđuid vuodul lea čielggas, ahte bearrašat várra orro guhkit áiggiid ládjobargguin, go omd. máŋgga nannáma beale bearrašis ledje máŋggat lájut Sievjjus.

³ *siida*-sánis lea ain dálá oarjjabeal mearrasámi suopmaniin mearkkašupmi 'ruoktu'.

Eanamihtidangirjijis leat maiddáid ovdamearkkat, ahte mángasis sáhtii lean seamma namma ássanbáikkis, ja dát čujuha dasa, ahte olbmot orro lahka-lagaid unna gilážiin. Ovdamearkka dihte lea Fielvuonas (mii lea eanamihtidangirjijis guovllu namman dárogillii *Korsfiorden*) golmma bearrašii, Morten Mortensenii, Peder Olsena leskii ja Mathias Jensenii merkejuvvon ássanbáikin *Saddogobbe* 'Sáddogohppi', ja dán nama gal sáhtta dulkot unna giláža namman. Miellagiddevaš dás lea maiddáid dat, ahte dát golbma bearraša geat orro Sáddogohppis, eai oro goit patriarkála linnjá vuodul leame lagaš fuolkkitge. (LMP nr. 198–200.) – Dán guovllu olbmuid fuolkevuodaid berrešii guorahallat girkogirjjiid dieđuiguin, muhto dán barggu oktavuodas mus ii leat leamaš dasa vejolašvuhta.

3.2. Árbevirolaš ládjostruktuva ja eanamihtideapmi 1700-logus

Logadettiin Finnmárkku boarráseamos eanamihtidangirjji ipmirda hui fargga, ahte dasa leat dokumenterejuvvon eanaš árbevirolaš ássanbáikkid ja lájut, mat eanamihtidanáigge ledje sajáiduvvan atnui. Dán čájeha jura omd. sámi báikenamaid atnu, daningo ássanbáikkid ja lájut leat čilgejuvvon báikenamaiguin eará lokalitehtaid ektui ja maiddáid eará bearrašiid ássanbáikkiid dahje lájuid ektui.

Vuosttaš govvosis siiddus 146 lea ovdamearka Sievjjus ja dat čájeha, mo boazovuonalačča Clemet Christiansena siidasadji ja lájut ledje merkejuvvon eanamihtidangirjái (LMP nr. 159).

Lájut nr. 2 *Alle vole*, nr. 6 *Madda Voive* ja nr. 7 *Iisbaft* čájehit bures, mo lájut lokaliserejuvvojedje ja čilgejuvvojedje eanamihtidangirjijis eará bearrašiid lájuid ektui: *Állevuolle* lea Gearvuonas Sievjjus nuorttas liidnavuonalačča Ole Andersena lájus, man namma lea *Soahhto-* dahje *Állevuolle*. Nubbi ládjuges lea *Máttaoaivi* ja dat lea Christian Bordsena leaska *seammanammasaš* láju nuorttabealde. *Iisabávti*-nammasaš láju oarjja-beale rádjin lea Iver Christiansena *Iisabávti* ja nuorttabealde lea Christian Bordsena leaska ládju, man namma lea *Sáddogohppi*. – Dákkár nammaatnu čujuha báikkálaš servodaga árbevirolaš eanageavaheapmái iige dás leat namalassii sáhka das, ahte mihtidettiin eatnamiid livčče easka bidjan dáidda lokalitehtaide namaid.

No 159. 1776-180.
 Clemet Christiansen af lille Bekkerfiord.

1. Boeplads *Surmasgedde*, ligger paa N: Siide af *Vargesund*, stöder mod S: Siide mod *Söen*, mod N: mod *Skoven*, mod O: mod *Vekvar Narga*, mod W: mod Ole Andersen Bekkerfiord Boeplads. Maalt i N: 80 al: i O: 60.
 2. 1 Slaat *Alle vole*, ligger paa N: Siide af *Store Bekkerfiord*, staaer östen for Ole Andersen Lerritsfiords *Soto* eller *Alle vole*.
 3. 1 Dito *Nub alle Vole*, ligger paa W: Siide af *Alle vole Jok*.
 4. 1 Dito *Kalbe Riid*, ligger paa S: Siide af *Kalbesteg-Varri* imellem Anders Gundersens *Kalbe Riid* paa W: og Christian Bordsens Enkes *Kalbe Vagje* paa O: Siide.
 5. 1 Dito *Doris Jokgedde*, denne er den nederste Slaat paa S: Siide af *Doris Jok*, og er for det meste bordtskyllet af Elven.
 6. 1 Dito *Madda Voive*, ligger paa N: Siide af *Kalbe Varri* i O: fra Christian Bordsens Enkes Dito.
 7. 1 Dito *Iisbaft*, stöder mod W: Siide mod Iver Christiansens *Iisbaft*, mod O: mod Christian Bordsens Enkes *Saddogobbi*.
- Hjælpsædning gan us af Store Brændsel findes ved Stæden*

Govus 1 a. Ovdamearka Finnmärkku boarrá-seamos eanamihtidangirjijis, mii ráhkaduvui 1776–1845 (LMP). Govvosis 1b lea seamma ovdamearka transkriberejuvvon.

No 159 MN 180

Clemet Christiansen af lille Bekkerfiord.

1. Boepladsen *Surmasgedde*, ligger paa N: Siide af *Vargesund*, stöder mod S: Siide mod *Söen*, mod N: mod *Skoven*, mod O: mod *Vekvar Narga*, mod W: mod Ole Andersen Bekkerfiord Boeplads. Maalt i N: 80 al: i O: 60.
2. 1 Slaat *Alle vole*, ligger paa N: Siide af *Store Bekkerfiord*, staaer östen for Ole Andersen Lerritsfiords *Soto* eller *Alle vole*.
3. 1 Dito *Nub alle Vole*, ligger paa W: Siide af *Alle vole Jok*.
4. 1 Dito *Kalbe Riid*, ligger paa S: Siide af *Kalbesteg-Varri* imellem Anders Gundersens *Kalbe Riid* paa W: og Christian Bordsens Enkes *Kalbe Vagje* paa O: Siide.
5. 1 Dito *Doris Jokgedde*, denne er den nederste Slaat paa S: Siide af *Doris Jok*, og er for det meste bordtskyllet af Elven.
6. 1 Dito *Madda Voive*, ligger paa N: Siide af *Kalbe Varri* i O: fra Christian Bordsens Enkes Dito.
7. 1 Dito *Iisbaft*, stöder mod W: Siide mod Iver Christiansens *Iisbaft*, mod O: mod Christian Bordsens Enkes *Saddogobbi*.

Skyldsætningen er af 6 Faar. Brændsel findes ved Stæden(e?).

Govus 1 b. Transkriberejuvvon ovdamearka eanamihtidangirjijis (LMP). Báikenamat leat dás kursiverejuvvon.

Lea mearkkašahtti, ahte eanamihtideddjiide ráhkaduvvon rávvehusaid 9. paragrafa f-čuoggás rávvejuvvui, ahte eanamihtideaddji livččii galgan čohket olbmuid lájuid ovttá sadjái ja son livččii maiddái galgan dárbbu mielde geahččalit lonuhit lájuid earáiguin. Rávvehusain čuožžu ná:

Engestykker som ligge i andre Fiorder, eller paa langt bortliggende Stæder fra den Plads, under hvilket de efter forhen værende Brug have henhørt, skal hand søge at ombytte med andre, som ligger beleilig for hver Opsidder, saaledes, at Pladsernes Jordbrug kand vorde samlet saavidt mueligt er og Landets Beskaffenhed det tillader. (Gč. Tønnesen 1979 (1972): 395.)

Nammadieđut čájehit čielgasit, ahte eanamihtideaddji ii bargan dán rávvehusa mielde, muhto dokumenterii lájuid aiddo fal nu go olbmot daid dan áigge atne. Maiddái Pedersen (2001: 306) čujuha čielggadusastis dasa, ahte eanamihtideaddji geahččalii formaliseret olbmuid árbevirolaš ladjosajiid anu. Eanamihtidangirjji báikenamaid guorahallan nanne dán oainnu. Tønnesen (1979 (1972): 140) oaivvilda, ahte eanamihtideaddjái livččii lean ilá ájjeaddji bargu álgit lonuhallat ja heivehallat bearrašiid lájuid ja danin son dokumenterii eanageavaheami olbmuid dalá anu vuodul. Go eanamihtidangirjji guorahallá omd. jura Várggonuori guovllus, lea čielggas ahte eanamihtideaddjái livččii lean áibbas veadjemeahtun bargu rievda-dišgoahtit giliid ladjostruktuvrra, mas lei vuodđun bures sajáiduvvan ja organiserejuvvon guovlluid mánggabealat atnu.

3.3. Eanamihtidangirjái merkejuvvon sámi báikenamat ja sámiid eanageavaheapmi 1700-logus

Eanamihtidangirjjiis leat dieđut nummárastojuvvon olbmuid ja ássanbáikkiid mielde nu ahte juohke ássanbáikki buohta namuhuvvo, gos olmmoš lea eret ja mii su ássanbáikki namma lea. Dasa lassin logahalloyuvvojit ássanbáikái gullelaš lájut (gč. govvosiid 1 a ja b). Dáid lokalitehtaid sajádat lea dábálaččat čilgejuvvon eará ássanbáikkiid dahje eará lájuid ektui dahje oppalohkái eará báikenamaiguin. Dán oktavuodas lea dattetge dehálaš muitit, ahte eanamihtidangirjjiis namuhuvvojit bearrašiid lájut, muhto dán gáldus ii leat mihkkige dieđuid olbmuid eará resursaanu birra. Eanamihtidangirjji ráhkaduvvui aiddo fal eanaopmodagaid dokumenteremii, ja danin das ii oaččo ollislaš gova sámiid oppalaš ealáhusmálles, masa gulai maiddái ee.

guollebivdu, murjen ja meahcásteapmi.

Eanamihtidangirjji báikenammadieđuiguin lea danin vejolaš hábmet gova, mo sámiiid ássanbáikkiid ja eanabihtáid álge dokumenteret.

Ovdamearkan namuhan dás Liidnavuonas *Ole Iversena*, gean siidasaji birra leat eanamihtidangirjái čállojuvvon ná:

No 153, MN 189 Ole Iversen af Lille Lerritsfjord.

1. Boepladsen *Sarvesid Narga*, ligger paa N:Siide af Fiorden, stöder mod W:Siide mod Ole Andersens *Sarvesid Slaat*, mod S: mod Söen, mod N: Skoven, mod O: mod Lars Niensens Boeplads. (LMP nr. 153.)

Dát ássanbáiki *Sarvesid Narga* lei namalassii Liidnavuona davábealde ja dan oarjjabealde lei Ole Andersena ládju *Sarvesid*⁴ ja nuorttabealde fas Lars Nielsena ássanbáiki. Lulábealde lei rádjin vuotna ja davábealdeges vuovdi. Dán seamma guovllus ledje maiddái earáid ássanbáikkitt nugo omd. dás namuhuvvon Lars Nielsen, ja su dieđuid buohta (LMP nr. 151) lei su ássanbáikki nammages *Sarvesid*. Ole Iversena ássanbáikki birrasis ledje maiddái earáid lájut, daningo sihke Ole Andersenis ja Niels Mortensenis lei doppe ládjoena, mii eanamihtidangirjjis namuhuvvo namain *Sarvesid Slaat* (LMP nr. 153). Ole Iversenis alddis lei maid ládju, masa lei čállon namma *Stura Sarvesid Narga*. Dasa lassin sus ledje vel eará lájutnai Liidnavuonas: nubbi ládju maid dan seamma njárggas ja guokte sierra lájju, maidda lei čállon namman *Jokgadde*. Dáid lájuid lassin Ole Iversenis ledje maiddái golbma ládjoatnama Sievjjus Gearvuonas ja dát lájut leat eanamihtidangirjái merkejuvvon dákkár namaiguin: *DasgobBaft* dahje *Narga*, *SelgeRiid* ja *Nub SelgeRiid*.

Dát ovdamearka ovddasta bures dieđuid, mat leat eanamihtidangirjjis maiddái eará bearrašiid birra dokumenterejuvvon Álateaivuona nuorttabeale oalgevuonain. Olbmui ledje 1700-logus mánga gietti ja meahceláju eaige dat lean čohkkejuvvon ovttá sadjái, muhto ledje iešguđege guovlluin. Giettit sáhte leat goahtesaji birrasis ja maiddái eará bearrašiid goahtesajiid lahka.

⁴ Qvigstad lea čállán (1924: 78) dán nama hámis *Šar 'vesi' da* ja Álateaju 1878 matrihkkala iežas bargoveršuvdnii Qvigstad lea čállán maiddái mearusoaasi hámis *Čarve-*. Jagi 1878 matrihkkalis namma lea dárogillii belohakkii heivehuvvon loatnanamman *Sara-sæt* (Matr. 1878).

Dasa lassin ledje lájut máŋgga eará sajisnai. Olbmuin geat orro Liidnavuonas, sáhtte leat lájut maiddá nuppi vuonas nugo omd. Stuora Liidnavuonas. Dasa lassin lei áibbas dábálaš, ahte Liidnavuonas, Stuora Liidnavuonas, Gánavuonas, Fielvuonas ja Várggonjárggas suhke Várggonuori rastá Sivjui. Muhtin Fielvuona bearrašiin leat maiddá leamaš lájut juobe Stiertnás. Sievju nuorttabeale gáttis lea Gearvuonna, mii eanamihtidangirjji dieđuid mielde lea leamaš Várggonuori birrasa vuonaid sámiid guovddáš resursaguovlu, gos máŋgga bearrašis ledje máŋggat lájut. Lea olu vejolaš, ahte Sievju lei minddarnai nannáma beale sámiide resursaguovlu, muhto eanamihtidangirjjis eai leat dieđut dán birra. Dattetge dán gáldu dieđut čájehit čielgasit, mo 1700-logus lei mearrasámiid dábálaš ealáhusmállen geavahit máŋggaid guovlluid vuotnagáttiin ja láddjet suinniid juobe nuppe beale nuori sullos.

Sievju nuorttabeale gáttis orro maiddá olbmot omd. sihke Gearvuonas ja Boazovuonas, ja bearrašiin ledje mánga láju dán vuonain. Eanamihtidangirjji báikenammadieđuid mielde ii orron dábálaš, ahte dát bearrašat livčče suhkan nuorttas nannáma beallái láddjet, muhto nannáma beale vuonain gal bohte Sivjui ládjobargguide.

4. Ole Andersens Selge Riid ja Siur Ericssens Selge Riid

Čuovvovaččas guorahalan eanamihtidangirjji dieđuid vuodul erenoamážit dakkár lájuid namaid, mat namuhuvvojit máŋgga bearraša ládjun. Anán dás ovdamearkan *Selge Riid* ‘Sealgeriidi’ -nammasaš láju, mii namuhuvvo Várggonuori guovllus oktiibuot 11 bearraša ládjolisttus. Čuovvovaš tabellii lean čohkken daid olbmuid namaid ja sin orrunguovlluid, geaid bearrašiid ládjun namuhuvvo *Sealgeriidi*:

<i>Sealge Riid</i> ‘Sealgeriidi’	orro nannáma beale vuonain:	
	Anders Gundersen	}
	Ole Andersen	
	Nicolaj Jacobsen	
	Peder Henricssen	
	Aron Nielsen	
	Ole Iversen	
	Peder Iversen	Stuora Liidnavuonas
	Siur Ericssen	Várggonuoris ⁵
	orro Sievjjus:	
	Mogens Olsen	}
	Ole Mogensen	
	Anders Pedersena leaska Ragnild	Gearvuonas

Tabella 1. *Sealgeriidi* Gearvuonas Sievjjus lea ládjoguovlu, mii lei 1700-logu loahpas juhkkjuuvvon nuppelot bearraša ládjun.

Dáid bearrašiid lassin namuhuvvo vel moatte ládgoráji čilgehusas, ahte maiddá Ole Nielsenis lei *Sealgeriidi* ja *Nubbi Sealgeriidi* (LMP nr. 143 ja 166). Eanamihtidingirjjis lea dán guovllus okta olmmoš, gean namma lea Ole Nielsen ja su ássanbáiki lea Liidnavuonas (LMP nr. 156). Su ládjolisttus namuhuvvojit mánggat lájut Gearvuonas, muhto Sealgeriidi ja Nubbi Sealgeriidi eai leat mielde dan listtus. Eará bearrašiid lájuid rádječilgehusaid vuodul orru dattetge čielggas, ahte Ole Nielsen lea maid láddjen Sealgeriidis ja su bearrašis leat leamaš juobe guokte láju doppe. Nuba su bearraš lei 12. bearraš, mii 1780-logus láddjii Sealgeriidis.

Sealgeriidi lea Sievjjus Gearvuonas Mielkejoga nuortagáttis ja dát lea namalassii olles ládjoguovllu namma. Sealgeriidis láddjejedje 1780-logus olbmot nannáma beale vuonain Liidnavuonas ja Stuora Liidnavuonas ja maiddá Várggonuorri-nammasaš báikkis nannáma bealde. Dasa lassin maiddá Sievjjus sihke Gearvuonas ja Boazovuonas ássi sámmit láddjejedje

⁵ Eanamihtidingirjjis lea dárogiel namma *Vargesund* (sám. *Várggonuorri*) giláš Gáma-
vuona ja Fielvuona gaskasaš njárggas *Várggonuorri*-nammasaš nuori bealde (LMP
nr. 184–186). Henriksena (2004: 165) dulkoma mielde dát *Várggonuori* giláš gullá
dál Gámavutnii. Go dán artihkkalis anán minddar báikenama *Várggonuorri*, čujuhan
dánna primára *nuori* nammii.

Sealgeriiddis. Go ná mángga bearrašis lei láju namman *Sealgeriidi*, de lea gažaldat, mo lei vejolaš, ahte lei doarvái gohčodit buot dáid lájuid dušše fal ovttain ja seammáin namain *Sealgeriidi*.

Eanamihtidangirjjis lájuid ja ássanbáikkiid lokalisašuvnnaid čilgehusain boahťá oidnosii, mo olbmot juogádedje ládjoguovlluid. Omd. Anders Pedersena leaska Ragnild, gii orui Gearvuonas Sievjjus, ládju Sealgeriidi lea lokaliserejuvvon eanamihtidangirjjis ná:

Selge Riid, ligger paa O:Siide af Melkejok, stöder mod N: Siide mod Ole Nielsens *Selge Riid*, mod W: mod Elven mod O: mod Berget, mod S: mod Anders Gundersens *Selge Riid*. (LMP nr. 166.)

Ragnild Pedersena bearrašá *Sealgeriidi* lei Mielkejoga nuorttabealde ja láju oarjjabeale rádjin lei jura johka ja nuortin rádjin lei bákti (dahje várri). Dán bearrašá Sealgeriiddi davábealde lei Ole Nilsena Sealgeriidi ja lulábealde fastten Anders Gundersena Sealgeriidi. Dán vuogi mielde leat buot lájut Sealgeriiddis čilgejuvvon ja lokaliserejuvvon eará bearrašiid Sealgeriiddi ektui. Lei namalassii čielggas, guđemuš bearrašii gulai guđege oassi Sealgeriiddis.

Dákkár nammaatnu čatnasa čielgasit riekteipmárdussii das, guđe láhkai lájut ledje juhkkujuvvon ovttá dihto guovllus. Go dása lei oktasaš ipmárdus báikkálaš servodagas, de ii lean dárbu bidjat juohke ovttá ládjobihttái sierra nama. Buohkat dihte dárkilit gos guhtenai láddjii. Jus omd. gii nu muitalii, ahte sin bearaš vuolgá dál láddjet *Sealgeriidái*, de ládjosaji ii lean dárbu čilget duođi dárkileappot, go buohkaide dan birrasis lei čielggas, ahte sii láddjejedje jura dan oasi, mii gulai sin bearrašii olles Sealgeriiddis. Nuppiiguin sániiguin sáhttá dadjat, ahte okta áidna báikenamma *Sealgeriidi* sisttisdoalai báikkálaš dieđu ládjoguovllu siskkáldas juogu birra.

Eanamihtidangirjjis leat bearrašiid lájut meroštallojuvvon olbmuid skandinávalaš giela miel olbmonamain genetiivaattribuhtas ja dasa laktojuvvon báikenamain, omd. *Siur Ericssens Selge Riid* ja *Ole Iversens Selgeriid*. Dáinna vugiin lei vejolaš merket čielgasit lájuid oamastanrelašuvnnaid, muhto sámegillii humadettiin gal lei maid doarvái atnit dušše fal báikenama *Sealgeriidi* almmá olbmonama ovdamerrosa haga aiddo fal danin go olbmot dihte ládjojuogu.

Nuppe dáfus fas omd. Ole Iversen illá livččiige sáhtttán gohčodit iežas Sealgeriiddi bihtá iežas olbmonamain, nugo **Ovllá Sealgeriiddin* ovdamearka dihte cealkagis «Mun (= Ovllá) vuolggán dál láddjet **Ovllá Sealgeriiddái*». Dan dihte sámegielas olbmonama lasiheapmi báikenama mearusin lea maiddá sáhtttán leat eanet dárbbu mielde kontekstii čatnagasas: dábálaččat báikenamma *Sealgeriidi* sáhtii lean doarvái, muhto jus lei sáhka ovttá dihto Sealgeriiddi oasi birra, de eaiggáda namma sáhtii lasihuvvot, jus lei sáhka eará go iežas bearraša bihtá birra omd. ná: «*Ovllá Sealgeriiddis* ii leat suoidni dál šaddan nu bures». Ná lei vejolaš olbmonamain almmuhit dárkilis sajádaga daid siskkáldas oamastanrelašuvnnaid ektui, mat olles *Sealgeriiddis* ledje. Náhan lájuid oamastangaskavuodát čilgejuvvojedje eanamihtheadjái, go son 1780-logus registrerii eanamihtheadangirjái lájuid ja daid lokalisašuvnnaid olbmuid skandinávalaš olbmonamain ja báikenamain. Lea fuomášahtti maiddá dat, ahte vuosttaš eanamihtheadangirjii lea namalassii dát olbmuid árbevirolaš ládjojuohku vuodđun buot lájuid sajádagaid čilgemii. Dát lea eanamihtheadjái leamaš doarvái dárkilis mihtidanvuohki eaige Várggonuori guovllus leat lájut duođi eanet konkrehtalaččat mihtiduvvon dahje dakkár dieđuiguin merkejuvvon eanamihtheadangirjái.

4.1. Sealgeriidi ja Nubbi Sealgeriidi – nammabidjanmálla eanamihtheadangirjii dieđuid vuodul

Várggonuori birrasa lájuid namain lea maiddá erenoamáš nammabidjanmálla, mas sámá namma varierejuvvo ordinála lohkosániin dahje ortnetloguin *Nubbi* ja *Goalmmát* báikenama ovdamearusin. Dábálemos lea ovdamearus *Nubbi*. Eanamihtheadangirjii in leat gávdnan ovdamerrosa *Vuosttaš*, muhto dan sajis adnojuvvo dušše fal vuodđobáikenamma ovdamerrosa haga, omd. jura *Sealgeriidi*. Eanamihtheadangirjii leat erenoamážit Gearvuona guovllus mánga dákkár nama, omd: *Nub Selge Riid* ‘Nubbi Sealgeriidi’, *Nub Alle Vole* ‘Nubbi Állevuolle’, *Nub Dasgob* ‘Nubbi Dáččagohppi’ ja *Nub Dasgob Riid* ‘Nubbi Dáččagohpperiidi’. *Dáččagohpi* ja *Nuppi Dáččagohpi* lassin lea maiddá *Golmad Dasgob*, mii lea *Goalmmát Dáččagohppi*. Dát málla lea leamaš anus gitta Fálesnuorrái, gos maiddá leat lájut varierejuvvon ordinála lohkosániin. Ráhkkerávjjus leat muhtin lájut logahallojuvvon juobe *njealjáda* rádjai: *Rofs Eg ~ Rofs Egge*, *Nub Rofs Eg*, *Golmad Rofs Eg* ja *Nelliad Rofs Eg* (LMP jagi 1779: nr. 7 ja nr. 13).

Ordinála lohkosátni dahje ortnetlohku báikenama ovdamearusin lea dan made máŋgga láju namas Várggonuoris ja Fálesnuoris, ahte anán dán dan guovllu nammabidjanmállen. Eará mearrasámi guovlluin in dovdda dán málle goit njálmmálaš árbevierus inge leat dassáži deaivan dán málle eará guovlluid historjjálaš gálduid nammamateriálasge. Leat gal ovdamearkkat, ahte ordinála lohkosátni adnojuvvo muhtumin báikenama mearusossin, omd. *Vuosttašjávri* ja *Nubbijávri*, muhto goallosbáikenama ovdamearusin dát lohkosátni eai oro eará guovlluin dábálaččat.

Dán ovdamerrosa anu sáhtta mu mielas dulkot guovtti láhkai. Juogo nu, ahte lokalitehtat leat máŋga, namalassii ahte sáhtášedje leat golbma Dáččagohpi, mat leat sirrejuvvon namaiguin *Dáččagohppi*, *Nubbi* ja *Goalmmát Dáččagohppi*. Dalle ovdamerrosiid atnu čatnasa dáid luonddunamaid nammabidjajmii fuolakeahhtá das, mo dát lokalitehtat leat adnojuvvon omd. ealáhusaid oktavuodas. Nubbi dulkonvejolašvuohta lea dat, ahte ladjolisttus almmuhuvvon ovdamerrosat čujuhit lájuid juoguide. Dalle reála máilmmis sáhtášii leat okta luonddubáiki *Dáččagohppi*, muhto go gohpi namma adnojuvvo lájuid namman, de dat sáhtášedje leat sirrejuvvon namaiguin *Dáččagohppi*, *Nubbi* ja *Goalmmát Dáččagohppi*.

Eanamihitdangirjji nammadieđuid vuodul orru leame nu, ahte ovdamearus lea adnojuvvon erenoamážit lájuid namaid sirremii. Go omd. liidnavuonalaččas Anders Gundersenis leat Gearvuonas lájut *Dasgob* ‘Dáččagohppi’, *Nub Dasgob* ‘Nubbi Dáččagohppi’ ja *Golmad Dasgob* ‘Goalmmát Dáččagohppi’ (LMP nr. 143), de orrot dáid lájuid rádječilgehusat čujuheame aiddo dasa, ahte ordinála lohkosátni leat biddjojuvvon namaide easkka lájuid sirredettiin. Go ladju *Nubbi Dáččagohppi* lea guovtti eará bearraša *Dáččagohpi* gaskkas, namalassii «mellom Niels Qvivesens *Dasgob* paa W: og Ole Guttormsens *Dasgob* paa O: Siide», de nammaatnu ii sáhte čujuhit luonddubáikkiide, namalassii sierra gohpiide, muhto jura lájuid ortnegii. Dan dihte maiddái *Dáččagohpperiidi* lea varierejuvvon merrosiin *Nubbi Dáččagohpperiidi* iige leat namalassii sáhka *Nuppi Dáččagohpi riiddis*.

Seamma láhkai leat lájut juhkkujuvvon juo ovdal namuhuvvon *Sealgeriiddisnai*. Ovddabealde juo gieđahallojuvvon 12 bearraša *Sealgeriiddi* lassii lea vel njealji bearrašis ladju, man namma lea *Nubbi Sealgeriidi*: Peder Iversenis (LMP nr. 167), Ole Iversenis (LMP nr. 153) ja Ole Andersenis (LMP nr. 158). Ole Nielsena *Sealgeriidi* ja *Nubbi Sealgeriidi* namuhuvvojit

eará olbmuid ladjolisttuin. Ole Iversena ladjolisttus leat dákkár dieđut su *Sealgeriiddi* ja *Nuppi Sealgeriiddi* birra:

Selge Riid, Ligger paa O: Siide af Melkjok, støder mod W: Siide mod Elven, mod O: mod Berget, mod N: mod Peder Iversens *Nub Selge Riid*, mod S: mod Nicolaj Jacobsens *Selge Riid*.

Nub Selge Riid, Ligger paa O: Siide af Melkjok, støder mod S: Siide mod Siur EricSENS *Selge Riid*, mod W: mod Elven, mod O: mod Berget, mod N: mod Peder Henricsens *Selge Riid*. (LMP nr. 153.)

Ole Iversena *Sealgeriidi* lea Peder Iversena *Nuppi Sealgeriiddi* ja Nicolaj Jacobsena *Sealgeriiddi* gaskkas. Fastten Ole Iversena ladju *Nubbi Sealgeriidi* leages Siur EricSena ja Peder Henricsena *Sealgeriiddiid* gaskkas. Dát nammaatnu čujuha maiddái dasa, ahte *Nubbi Sealgeriidi* ii leat sierra lokalisasuvdna, muhto dat lea baicce nubbi ladju, mii Ole Iversenis dalle lei *Sealgeriiddi* guovllus.

Ordinála lohkosátni *Nubbi* ja *Goalmmát* ovdamearusin sáhtta leat namahus lasseladjui, man bearaš lea dárbbášan ja váldán atnui dahje man bearaš lea sáhtán árbet. Dát ladjobihtta ii leat dárbbášan leat bálddalagaid vuosttažin atnui váldojuvvon ladjobihtáin nugo ovddabealde namuhuvvon Ole Iversena *Sealgeriidi* ja *Nubbi Sealgeriidi* čájehit. Dát sáhtta maiddái leat sivvan, manin láju namma lea sirrejuvvon ovdamerrosiin. Dát nammamalle ii mital maidige lájuid geográfalaš sajadagas dahje omd. sturrodagas dahje kvalitehtas, muhto dáinna nammamálliin deattuhuvvui, galle láju guđege bearrašis ledje man nu ladjoguovllus. Báikkálaš servodagas lájuid sajadat lei lokaliserema dáfus nu čielggas, ahte ii lean dárbu bidjat daidda varierenmerrosiid, mat livčče geográfalaččat dárkileappot lokaliseren lájuid. Relevánta orui baicce leame lájuid mearri.

Ordinála lohkosátni ovdamearusin lea maiddái rievtti mielde bures motiverjuvvon dan vuogis, mo olbmot sáhte ságastit lájuid birra. Jus omd. bearaš livččii láddjen odne *Sealgeriiddis*, de livčče sáhtán mitalit, ahte ihttin vulget láddjet *Nuppi Sealgeriidái*. Das fuolakehtta lea čielggas, ahte *Nubbi*, *Goalmmát* ja *Njealját* -merrosat doibme báikenamman, ja danin lohkosátnemearus ii dárbbášan stivret omd. láddjenortnega. Dát markkaša dan, ahte sáhtášii dadjat omd. ahte mii láddjet álggus *Nuppi Sealgeriiddis* ja de easkka vuolgit *Sealgeriidái* muhto *Goalmmát Dáčča-*

gohppi lea vel láddjekeahhtá. Dát nammamálla dagai nuppe dáfus maiddáa vejolažžan dan, ahte lájuid ortnet ii soaitán oppanassiige dehálaš, namalassii Sealgeriidi livččii maiddáa sáhtán gohčoduvvot *Nubbin Sealgeriidin* jus dat ovdamearkka dihte láddjejuvvui nubbin. Namalassii ahte ordinála lohkosátnemearus muiltii galle láju birra lei sáhka, muhto merrosiid sáhtii maiddáa friddja lonuhallat omd. láddjenortnega mielde. Nugo lájut leat merkejuvvon eanamihtidangirjái ja das erenoamážit lájuid rádječilgehusaide, de orru dattetge leame nu, ahte lájuin ledje fásta namat eaige ovdamerrosat lonuhallojuvvon dili mielde.

5. Báikenamat lájuid anu kontinuehta čájeheame

Erenoamážit Gearvuonas Sievjjus leat mánggat guovllut, maid sáhtá gohčodit ladjoguovllun daid ladjolisttuid dieđuid vuodul, mat dokumenterejuvvojedje 1780-logus eanamihtidangirjái. Jagi 1878 almmustahttojuvvui vuosttaš matrihkal Álateaju (Áltá) fáldegotti guovllus sihke Álateaju dahje Áltá ja Dálbmeluovtta suohkanis. Várggonuori guovlu gulai duon áigge Dálbmeluovtta suohkanii. Dán guovllu eanaopmodagaide lea ain 1800-loahpas mihtilmas, ahte seamma lájut ja ladjoguovllut leat mielde jagi 1878 eanagirjjis go čuođi jagi ovdal álgán eanamihtideami áigge (Matr. 1878). Ladjoguovllut ledje 1800-logus ain juhkkujuvvon mángga bearrašii, ja girko-girjjiid vehkiin sáhtášii čuovvut sogaid oamastanstruktuvrra 1780-logus 1870-logu rádjai. Dása ii leat mus leamaš dán oktavuodas vejolaš vuodjut. Henriksena (2004: 176 ja 2006: 2) dieđuid mielde lea sihke guovllu ja báikenamaid anu kontinuehta joatkkašuvvan gitta otná dan beaivái.

Dáčča eiseválddit atnigohte mearrasámiid periodalaš ássanmálla, goahtesajiid sirdima ja mánggaid ladjoguovlluid anu váttisvuohtan, man álge 1800-logu eanahálddašandoaimmaiguin stivret ja ráddjet (Jernsletten, R. 1986; Mákká Regnor 2003: 40–41). Juo jagi 1775 resolušuvnna 9. paragrafashan lei mearriduvvon, ahte lájuid livččii galgan čohkket ovttá sadjái, muhto nugo dán artihkkalisnai lea čájuhuvvon, eanamihtideaddji ii čuvvon dalle vel dan mearrádusa. Goahtesajiid sirdin hehttejuvvui erenoamážit jagi 1863 eanavuovdinlágain, daningo das rájes olbmot galge máksit eanabihtáid ovddas (omd. Qvigstad 1924: 5). Jagi 1878 eanagirjji dieđuid mielde Dálbmeluovtta suohkanis eai vel 1800-logusge hehtten lájuid oamasteami mángga guovllus nugo dahke mángga eará mearrasámi guovllus omd.

Nuorta-Finnmárkkus. Dan dihte Várggonuoris lea sáhttán seailut sámiid árbevirolaš eanageavaheapmi ja láddjenmálla mihá guhkit go máŋgga eará sámi guovllus.

Jagi 1924 almmuhuvvui *Norske Gaardnavne* -girjeráiddu Finnmarkku oassi, mas leat matrikulerejuvvon eanaopmodagaid namat (Rygh 1924). Dán girjjis leat ain namuhuvvon Várggonuori birrasa eanaopmodagaid namat sámi namaiguin, muhto daidda leat maiddái dál lasihuvvon dárogiel jorgalusat nugo 1800-logu eanavuovdin- ja -mihtidandoaimmain mearriduvvui (gč. omd. Helander, K. R. 2004: 140–142). Omd. *Sealgeriidi* lea jorgaluvvon *Ryglien* ja *Boares siidasajji* lea ožžon dárogiel namman *Gammelheimpladsen*. Muhtin oassi namain lei jorgaluvvon dárogillii juo jagi 1878 eanagirjái. Lájut, main leat ordinála lohkosánit ovdamearusin, leat dárogillii merkejuvvon jagi 1924 matrihkkalii omd. *Ryglien Nr. 2* ja *Nordmandsbugt Nr. 3*. (Rygh 1924: 74–75.) Dákkár ládjonamaid merkenuvohki čájeha, ahte dárogiel namat ledje dušše fal bábirnamman čállojuvvon eanagirjái, daningo omd. *Nordmandsbugt Nr. 3* ii sáhttán doaibmat dákkár hámis báikenamman njálmálaš dárogielas.

6. Riekteipmárdus oassin báikenamaid sisdoalus

1700-logu loahpas álgán eanamihtidandoaimmain dokumenterejuvvui erenoamážit Oarje-Finnmárkkus sámiid láddjeneatnamiid juohku daid árbevirolaš anu mielde, muhto máŋgga eará ealáhusa oktavuodas lea diehtu resursaguovlluid juogu ja anu birra eallán buolvvas bulvii aivve fal njálmálaš árbevierus. Ná lea dájvja dilli omd. guollejávrriid, luossajogaid ja vuonaid bivdobáikkiid, luomejekkiid, guottetbáikkiid, guođohanguovlluid ja eará sámiid birgenláhkái dárbbaslaš resursaguovlluid hárrái (gč. maiddái omd. Nilsen 2001: 85–119; Länsman 2004: 82–100; Helander, E. 2001: 431–489).

Báikkiid ja guovlluid atnu lea dábálaččat gielalaččat merkejuvvon aiddo fal báikenamaiguin, namalassii nu, ahte lokalitehtaide leat biddjojuvvon namat. Nuppe dáfus fas diehtu resursaanu ja -juogu birra ii leat dattetge álo eksplisihkalaččat almmuhuvvon báikenama gielalaš hámis nugo dán čállošis guorahallojuvvon báikenamatnai čájehit. Namaid navdinákkat sáhttet leat hui máŋggaláganat iige dan dihte álo leat nu, ahte namma gielalaččat njuol-

ga čujuha omd. man nu ealáhussii. Báikái sáhttet leat maid bidjan nama mihá ovdal go dat báiki lea adnojuvvon omd. dihto ealáhusa oktavuodas. Várggonuori guovllu lájuid namat čujuhit aiddo fal dasa, ahte álgoálggus namat leat biddjojuvvon luonddubáikkiide, omd. gohpiide, riiddiide, váriide, bávttiide ja gedggiidenai, nugo 1700-logu eanamihtidangirjjis omd. *Dáččagohppi*, *Sealgeriidi*, *Guhkesgielas*, *Máttaoaivi*, *Iisabávti* ja *Stuorageadgi*. Dát báikenamat leat maŋŋá válđojuvvon atnui maiddái láju namman. Dát báikenamaide mihtilmas iešvuohta sáhtta leat maiddái fuomášahttime dan, ahte go dutkat báikenamaid jura omd. resursaanu ja viidáseappot maiddái riekteipmárdusa perspektiivvas, de berre giddet fuomášumi maiddái dakkár báikenamaide, mat eai njuolga gielalaččat čujut resurssatnui dahje ealáhusaide. Minddar sáhttet olu relevánta báikenamat báhcit dutkamušaid olggobeallái.

Dán artihkkala ladjoguovlluid namat čájehit, ahte go diehtu resursaanu ja -juogu birra lea olbmuid čielggas, namalassii go sámi servodagas lea oktasaš ipmárdus báikkiid oamastan- ja geavahanrelašuvnnaid birra, de ii leat maid álo dárbu juohke áidna lokalitehtii bidjat sierra nama. Dát dieđut gullet dan sosio-kultuvrralaš dihtui, man sámi báikenamat sisttisdoallet. Dákkár bealit sámi báikenamaid sisdoalus čatnasit čielgasit maiddái sámi riekteipmárdussii.

Gáldut

Materiálagáldut

Extract 1775 = *Extract Af Rentekammerets allerunderdanigste Forestilling af 27. Maji 1775 angaaende Jordbrugets Inddeeling til visse Boepladse i Finnmarken med hvad dertil henhörer*. 3.6.1775. Direktoratet for Statens skoger, 1567; 4A0375/2. Riksarkivet i Oslo.

LMP = *Landmålerprotokoll 1776–1845*. Finnmarken Sorenskriveri. Amtmannen/Fylkesmannen i Finnmark, nr. 2882. Statsarkivet i Tromsø. (Dás oassi: *Altens Sogn 1781–1783*, s. 108–141 ja 148–149.)

Matr. 1878 = *Matrikul over jordeiendommene i Altens Fogderi*. Statsarkivet i Tromsø.

Eará gáldut

- AIKIO, ANTE 2004: An essay on substrate studies and the origin of Saami. – Irma Hyvärinen – Petri Kallio – Jarmo Korhonen – Leena Kolehmainen (doaim.), *Etymologie, Entlehnungen und Entwicklungen. Festschrift für Jorma Koivulehto zum 70. Geburtstag. Mémoires de la Société Néophilologique de Helsinki. Tome LXIII* s. 5–34. Helsinki: Société Néophilologique.
- BULL, KIRSTI STRØM 2001: Reindriftens rettshistorie i Finnmark 1852–1960. – *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget. NOU 2001: 34 s. 87–248. Oslo.
- HELANDER, ELINA 2001: Samiska rättsuppfattningar i Tana og Rätt i Deanodat. – *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget. NOU 2001: 34 s. 423–496. Oslo.
- HELANDER, KAISA RAUTIO 2004: Norgga báikenammapolitihkka ja sámi ássannamat Finnmárkkus. – Inger Marie Gaup Eira – Johanna Ijäs – Ole Henrik Magga (doaim.), Juho-Niillasa 70-jagi beaivái. *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004 s. 132–157. Guovdageaidnu – Romsa: Sámi allaskuvla – Sámi Instituhtta – Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.
- HENRIKSEN, MARIT B. 2004: Máregohppi, Garnasen ja Sommernes – mearrasámi guovllu báikenamat 1700-logu rájes otnázii. – Inger Marie Gaup Eira – Johanna Ijäs – Ole Henrik Magga (doaim.), Juho-Niillasa 70-jagi beaivái. *Sámi dieđalaš áigečála* 1/2004 s. 158–178. Guovdageaidnu – Romsa: Sámi allaskuvla – Sámi Instituhtta – Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.
- 2006: Examining Finnmarken sorenskriveri Landmaalerprotokol – tracing old settlements in a Sea Sámi region. – *Sáhkavuorru Place names and identities in multicultural contexts*-symposias 17.–19.8.2006. Kárášjohka.
- JERNSLETTEN, NILS 1998: Samiske sedvaner som rettskilde. – Else Grete Broderstad (doaim.), *Samiske rettigheter – utfordringer lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt* s. 33–39. Sámi dutkamiid guovddáš, Skriftserie, nr. 5. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Sámi dutkamiid guovddáš / Senter for samiske studier.
- JERNSLETTEN, REGNOR 1986: The Land Sales Act of 1902 as a Means of Norwegianization. – *Acta Borealia* 1/1986 s. 3–20. Tromsø: Universitetet i Tromsø. Mائدái: <http://www.uit.no/ssweb/dok/J/R/86actabo.htm>
- KORPIJAAKKO-LABBA, KAISA 2004: Saamelainen kulttuuri ja menneisyyden-

- tutkimus – oikeushistorian tehtävät ja vastuu. – Tuomas Magga – Veli-Pekka Lehtola (doaim.), *Sámiid rievttit gillii ja historjái. Saamelaisten oikeudet kieleen ja historiaan* s. 44–51. Publications of the Giellagas institute. Vol. 3, 2004. Oulu: Oulu Universitehta.
- LÄNSMAN, ANNI-SIIRI 2004: *Väärtisuhteet Lapin matkailussa. Kulttuurianalyysi suomalaisten ja saamelaisten kohtaamisesta*. Inari: Kustannus Puntsi.
- MAGGA, OLE HENRIK 1994: Knut Bergsland ja su bargu sámi báikenamaiguin. – Kaisa Rautio Helander (doaim.), *Sámi báikenamat virggálaš geavahusas Ruota, Suoma ja Norgga bealde. Ávvočála Knut Bergslandii. Sámi dieđalaš áigečála* 1/1994 s. 7–11. [Guovdageaidnu – Romsa]: Sámi allaskuvla – Sámi Instituhtta – Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.
- MÁKKÁ REGNOR 2003: *1800-logu oapmedoallu boares Deanu sundegottis*. Deanu, Bearralvági ja Gáŋgaviikka gielldat. Sámi dutkamiid guovddáš, Čálaráidu nr. 12. Romsa: Romssa universitehta Sámi dutkamiid guovddáš.
- NILSEN, ØYSTEIN 2001: Varangersamenes utmarksbruk etter år 1900. – *Varanger årbok 2001* s. 85–119.
- PEDERSEN, STEINAR 2001: Fra bruk av naturgodene etter samiske sedvaner til forbud mot jordsalg til ikke-norsktalende og Deanodat: Ei bygd innerst i Tanafjorden. – *Samiske sedvaner og rettsoppfatninger*. Bakgrunnsmateriale for Samerettsutvalget. NOU 2001: 34 s. 291–421. Oslo.
- QVIGSTAD, J.K. 1924: Indledning. – *Norske Gaardnavne*. Oplysninger samlede til brug ved matrikelens revision. Navne paa matrikulerede jordeiendomme i Finmarkens Amt efter offentlig foranstaltning. Udgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Attende bind. s. 1–8. Kristiania: W.C. Fabritius & Sønner a.s.
- RYGH, OLUF 1924: *Norske Gaardnavne*. Oplysninger samlede til brug ved matrikelens revision. Navne paa matrikulerede jordeiendomme i Finmarkens Amt. Udgivne med tilføjede forklaringer af J. Qvigstad og Magnus Olsen. Attende bind. Kristiania: W.C. Fabritius & Sønner a.s.
- SANDNES, JØRN 2000: Nordisk navneforskning i tverrvitenskapelig perspektiv. Hva er oppnådd – hva kan framtida gi? – Kristin Bakken – Åse Wetås (doaim.), *Namn gjennom 2000 år – navn i år 2000*. Den 9. nasjonale konferansen i namnegransking s. 103–113. Oslo: Universitetet i Oslo, Seksjon for namnegransking.
- TØNNESEN, SVERRE 1979 (1972): *Retten til jorden i Finnmark*. Rettsreglene om den såkalte «Statens umatrikulerte grunn» – en undersøkelse med særlig sikt på samenes rettigheter. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Sami place names in the 18th Century: Land surveying as a theme for researching traditions and conceptions of justice

The starting point for this article is the oldest land-surveying document (1776–1845) in the northernmost county of Norway, Finnmark. The research area is a traditional Sea Sami region in the eastern part of the fjord *Álateai-vuonna* (Altafjorden in Norwegian) and the island *Sievju* (Seiland in Norwegian). The research area is called *Várggonuorri*, which is the name of the strait between the island and the mainland. The strait *Várggonuorri* is a connector, not a separator in the sense of resource use. Land was surveyed in this area between 1781 and 1783.

Sami place names, especially settlement names and names of meadows, are examined in the land surveying document from the *Várggonuorri* area. The use of Sami place names is connected to the use of the landscape, traditional livelihoods and the division of resource areas in Sami villages. These themes also have a clear connection with Sami conceptions of justice. Hence the purpose of the article is to research Sami place names and document and verify Sami conceptions of justice.

The Sami names of the meadows show clearly that Sami families in *Várggonuorri* area used many areas in the fjords and also on the island of *Sievju* as their meadow lands. Place name usage also demonstrates that it is typical in *Várggonuorri* to have shared meadow areas for many families that were called with one Sami name, such as *Selge Riid* (current spelling *Sealgeriidi*). *Sealgeriidi* was a meadow area for at least twelve families in the 1770's. The functionality of using just one place name for many meadows can be understood as a conception of justice. The division of one meadow area was clearly regulated by traditional use connected with the knowledge of which part of the meadow areas belonged to which families. That is why there was no further need to differentiate between the names of the meadows in shared areas.

Kaisa Rautio Helander

Sámi allaskuvla

kaisa-rautio.helander@samiskhs.no